

ӨРӨСПҮҮБҮЛҮКЭТЭЭБИ БЭРЭБИЭРКЭЛИИР ҮЛЭ (РПР)

ДЕМО-барыйаан

8 КЫЛААС

ҮЛЭНИ ТОЛОРУУГА СҮБЭ

Саха тылыгар бэрэбиэркэлиир үлэтин толорууга биир уруок бэриллэр (45 мүнүүттэн уһуна суох). Үлэ 10 соруудахтаах:

- ✓ Тиэкиһи устуу (таба суруйуу, сурук бэлиэтэ);
- ✓ Тыл ситимэ;
- ✓ Этии арааһа, тиибэ;
- ✓ Этии биир уустаах чилиэнэ;
- ✓ Даҕаамыр
- ✓ Ааҕы сатабыла, ситимнээх сана;
- ✓ Кырамаатыка ирдэбилэ.

Ыйытыыларга хоруйдары анал строкаларга суруй. Суруйбут хоруйгун бэрэбиэркэлээ, көннөрөр түгэннэр - сыһалаах хоруйу туора сот уонна аттыгар сана хоруйгун суруй.

Үлэни толорор кэмнэ учуобунньугу, тэтэрээти, тылдьыты о.д.а. матырыйаалы туһанар көнүллэммэт.

Сорудабы маннай үлэ харатыгар (черновикка) толоруохха сөп. Ол эрэн өйдөө: үлэ харата (черновик) бэрэбиэркэлэммэт.

Бэриллибит соруудахтары бэрээдэгинэн толорор табыгастаах, ол эрэн уустук дии санаабыт соруудаххын көтүтэн, атын соруудахха көһүөххүн сөп. Олору толорон баран, бириэмэ өссө хаалар буоллабына, көппүт соруудахха төннөр кыахтааххын.

Ситиһиини баҕарабыт!

Түмүгү бэлиэтиир табылыысса

Сорудах	1	2	3	4	5	6	7	8		Уопсай	Сыаната
								1	2		
Баал											

Өйдөөн: ханнык эмэ сорудабы бүтүн кылаас толорботох түгэнигэр, үөрэх бырагыраматын уратытынан, түмүгү хомуйуу онкулугар, баал оннугар “Тиэмэ үөрэтиллэ илик” диэн суруллар.

(Иван Алексеев)

2

Тиэкис (6-с, 8-с, 10-с) этиилэригэр бэлиэтэммит тыллар ситимнэрин уһул, араастарын быһаар.

☐

3

8-14-с этиилэртэн дабаамырдаах этиини бул. Нүөмэринэн суруй.

☐

4

Тиэкистэн биир уустаах этии чилиэнэ баар этиилэр нүөмэрдэрин суруй.

☐

5

Тиэкискэ 1-3 этиилэргэ баар ситим тылы уһул. Арааһын быһаар.

6

Тиэкискэ 5-с этии тийбин быһаар. Тиэкистэн ханнык баҕарар этиини талан соруйар этиигэ кубулул.

а) сэхэн

б) ыйытыы

в) күүһүрдүү

г) соруйуу

☐

7

Тиэкис 13-с этиитин этии чилиэнинэн ырыт, саҥа чааһын ый. *Кыргыттар* уол дьэдьэнин көмөлөөн, итигэстээн биэрдилэр.

☐

8

Тиэкиһи болҕойон аах. Бэриллибит сорудахтары толор.

1. Тиэкис сүрүн санаатын 2-3 этиинэн быһаар.
2. Тиэкискэ киһи туругун көрдөрөр, сөбөр-махтайар тылларга тирэнэн тус санаабын суруй.

СЫАНАЛЫЫР КЭРИНГ

1

Тиэкиһи ускуопкалары арыян, тоҕоостоох сиргэ сөптөөх буукубалары, сурук бэлиэлэрин туруоран уһул.

Хоруй холобура:

(1)Б**и**ир күн Туйаара, Айаал, Айта уон**н**а Ньургуйаана дьэ**д**ьэ**н**ни бардылар. (2) Быйыл ардахт**а**ах дьыл буол**л**а. (3)Онон сир аһа элбэх **ү**ү**м**мүт. (4)Бүрүнэй, Харамаайы, Тоһоҕолоох соло**о**оһу**н**нарыгар дьэ**д**ьэ**н** бөҕө **ү**ү**м**мүт. (5)Барахсан сыта үчүгэ**й**и**н**, амтана мин**н**ьигэ**й**и**н**! (6)Сорох сирдэргэ бөлөх-бөлөх тахсыбыт. (7)Манньык хой**у**у дьэ**д**ьэ**н**и булан баран, о**б**олор эйиэнэ-ми**и**энэ дэспэт**т**эр. (8)Кинилэр ыа**б**ыйаларын, бөтүөн**н**эрин, ми**и**искэлэрин толордулар. (9)Онон үөрүү-көтүү бө**б**ө буол**л**а.(10)Киэһэлик, тыа бы**ы**һынан, дь**и**элэригэр төнү**н**үлэр. (11)Эмискэ Айаал **т**у**о**ра сытар силистэн ин**н**эн, ми**и**искэлээх дьэ**д**ьэ**н**ин тоҕу түстэ. (12)Кини ыт**а**ан барда. (13)Кыргы**т**тар уол дьэ**д**ьэ**н**ин көмөл**ө**өн, итигэст**э**эн биэрдилэр. (14)Айаал, басты**н** спорт**с**мен, үөрэн мичилийэ түстэ уон**н**а доҕот**т**оругар махтан**н**а.

(Иван Алексеев)

№	Сыаналыыр кэринг	Баал
К1	Таба суруйуу	
	Таба суруйууга алҕаһа суох устуу (1 толооһо суох алҕас баар буолуон сөп) <i>К1 кэрингэ ускуопка иһиттэн сөптөөх буукубаны талыы, көппүт буукубаны туруоруу, ханыыласпыт тылы таба сыаналанар</i>	4
	2-тэн элбэҕэ суох алҕаска	3
	3-4 алҕаска	2
	5 алҕаска	1
	5-тэн элбэх алҕаска	0
К2	Сурук бэлиэтин сөпкө туруоран устуу	
	алҕаһа суох	3
	2 алҕаска	2
	4 алҕаска	1
	5-тэн элбэх алҕаска	0
К3	Тиэкиһи устуу	
	Тиэкиһи алҕаһа суох устуу эбэтэр үстэн элбэҕэ суох алҕастаах: 1) тылы көтүтүү; 2) эбии тыл суруйуу; 3) тылы хос суруйуу	2
	Түөттэн сэттэҕэ диэри алҕастаах устуу: 1) тылы көтүтүү; 2) эбии тыл суруйуу; 3) тылы хос суруйуу	1
	Сэттэттэн элбэх алҕастаах устуу: 1) тылы көтүтүү;	0

РПР. Саха тыла. 8 кылаас

КОД

	2) эбии тыл суруйуу; 3) тылы хос суруйуу	
	<i>Мунутуур баал</i>	9

2

Этииэ бэлиэтэммит тыл ситимнэрин уһул, араастарын быһааран суруй:

Хоруй холобура:

- ✓ *сирдэргэ тахсыбыт-салайыы*
- ✓ *кинилэр миискэлэрин-тардыы*
- ✓ *киэһэлик төнүннүлэр-сыстыы*

№	Сыаналыыр кэрин	Баал
K1	Бэлиэтэммит ситимнэр араастарын быһаар	
	алҕаһа суох быһаарбыт	3
	1 алҕаска	2
	2 алҕаска	1
	2-тэн элбэх алҕаска	0
	<i>Мунутуур баал</i>	3

3

Этиилэртэн дабаамырдаах этиини бул, нүөмэрин суруй.

Хоруй холобура: Айаал, бастын спортсмен, үөрэн мичилийэ түстэ уонна доҕотторугар махтанна. №14.

№	Сыаналыыр кэрин	Баал
K1	Дабаамырдаах этиини булуу	
	Сөпкө булбут	1
	Сыыһа булбут эбэтэр булбатах	0
	<i>Мунутуур баал</i>	1

4

№	Сыаналыыр кэрин	Баал
K1	Этии биир уустаах чилиэнэ баар этиилэри нүөмэрдэрин таба ыйбыт. Хоруй. №1, №4, №8.	
	Сөпкө булбут	1
	Сыыһа булбут эбэтэр булбатах	0
	<i>Мунутуур баал</i>	1

5

Тиэкискэ баар ситим тыллары уһулан араастарын быһаарыы.

Хоруй холобура: уонна, оһон

Уонна – холбуур ситим

Оһон – төрүүт ситим

№	Сыаналыыр кэрин	Баал
K1	Ситим тыллары булуу	
	Ситим тыллары сөпкө уһулбут.	1

РПР. Саха тыла. 8 кылаас

код

	Сыыһа булбут эбэтэр булбатах	0
K2	Уонна, онон ситим тыллар араастарын быһаарыы	
	Иккиэннэрин сөпкө быһаарбыт.	2
	Биир ситим тылын быһаарбыт.	1
	Сыыһа быһаарбыт эбэтэр быһаарбатах	0
	Мунутуур баал	3

6

Этии тиибин быһаар уонна соруйуу этиитэ толкуйдаа.

Хоруй холобура:

1. в) күүһүрдүү

2. Соруйуу этии онгорор бэйэтэ

№	Сыаналыыр кэрин	Баал
K1	Этии тиибэ	
	Сөпкө булбут	1
	Сыыһа булбут эбэтэр булбатах	0
K2	Соруйуу этии	
	Этиини сөпкө онорбут	1
	Этиини онорботох, сыыһа онорбут	0
	Мунутуур баал	2

7

Этиини чилиэнинэн ырытыы.

Хоруй холобура: Кыргыттар (туһаан) уол дьэдьэнин(толоруу)

көмөлөөн(сигилии), итигэстээн биэрдилэр(холбуу кэпсиирэ).

Сага чааһынан ырытыы

Кыргыттар- аат тыл

биэрдилэр- туохтуур

көмөлөөн, итигэстээн – урут сыһыат туохтуур

уол дьэдьэнин- тардыылаах аат тыл

Сыаналыыр кэрин	Баал
1. Этиини чилиэнинэн сыһата суох ырыппыт.	3
1 сыһалаах	2
2 сыһалаах	1
Ырытыта сыһа, онорботох	0
2. Сага чааһын таба ыйбыт	3
1 сыһалаах	2

РПР. Саха тыла. 8 кылаас

2 сыһалаах	1
3-тэн элбэх сыһалаах	0
<i>Мунутуур баал</i>	<i>6</i>

8 Тиэкиһи болҕойон аах. Бэриллибит сорудахтары толор.

1. Тиэкис сүрүн санаатын 2-3 этиинэн быһаар.
2. Тиэкискэ киһи туругун көрдөрөр, сөбөр-махтайар тылларга тирэнэн тус санаабын суруй.

Сыаналыыр кэрин	Баал
1. Тиэкис сүрүн санаатын суруйбут. Таба суруйууга 1 сыһалаах Хоруй барыла. Үтө санаалаах, тулалыыр эйгэбэ, дьонно болҕомтолоох буоларга дьулуһуу. Ааптар кэрэни кэрэхсииргэ угуйар.	2
Тиэкис сүрүн санаатын суруйбут. Таба суруйууга 2-3 сыһалаах.	1
Тиэкис сүрүн санаатын суруйбатах. Соруудабы толорботох.	0
	2
2. Хоруй барыла. Тиэкискэ ааптар сайын кэрэтигэр сүгүүрүйэр. Сир аһа дэлэйдик үүммүтүтэн сөбөр. Дьэдьэн минньигэс амтана, астык сыта сүрэххэ-быарга киирэр. Саха киһитин биир саамай сөбүлүүр сириҥ аһа буолара өрө көтөбүллүүлээхтик суруллубут. Сайын биир саамай кэрэ кэм буолара ойууланар. Ханнык баҕарар түгэннэ киһи киһиэхэ киһилии сыһыана кыргыттар уолга көмөлөһөллөрүтүн көстөр.	
✓ Тус санаатын суруйбут, күлүүс, сүрүн, тутуах тылларга тирэммит. Таба суруйууга 1 сыһалаах.	3
✓ Тус санаатын суруйбут, күлүүс, сүрүн, тутуах тылларга тирэммит. Таба суруйууга, сурук бэлиэбэ 2-3 сыһалаах.	2
✓ Тус санаатын ситэ арыйбатах, күлүүс, сүрүн, тутуах тылларга тирэммит. Таба суруйууга, сурук бэлиэбэ 3-тэн элбэх сыһалаах.	1
✓ Сорудах оноһуллубатах	0
<i>Мунутуур баал</i>	<i>5</i>

Үлэни сыаналыыр кэрин:

Үлэни толоруу мунутуур баала - 30 баал.

Үлэ баалын сыанаба таһаарыы барыла:

Сыана	“2”	“3”	“4”	“5”
Баал	0-12	13-18	19-24	25-30